

ISTRA

„JADRANSKI KOLEDAR“

10.— din

Naručite ga odmah!

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

MILANSKI SASTANAK I ODNOSI ITALIJE I JUGOSLAVIJE

U Milanu su se sastali turski ministar vanjskih poslova dr. Ruđi Aras i talijanski ministar vanjskih poslova Galeazzo Ciano. Taj je sastanak od velike važnosti i to se vidi ne samo po odjeku u talijanskoj štampi, nego i po odjeku u internacionalnoj štampi uopće. »Corriere della sera« je neki dan napisao, da odnosi između Italije i Turske nisu posljednjih godina bili naročito dobri i da ovaj sastanak znači historijsku prekretnicu u tim odnosima, jer će se u Milanu ovom zgodom riješiti temeljito sva pitanja koja interesuju te dvije zemlje.

Važno je naročito ovom prilikom istaći, da do ovog sastanka dolazi u isto vrijeme dok su odnosi između Turske i Francuske napeti zbog Iskenderuna (Aleksandrete). Pomišlja se, i sasvim je razumljivo, da se Turska udaljuje od Francuske i da traži oslonca na Italiju u pitanjima Sredozemnog mora. To se opet dovodi u vezu i s time, što je Italija uspjela, da s Engleskom sklopi aranžman o »statusu quo« na Mediteranu, pa bi se, eventualno, taj srdačni sporazum mogao protegnuti i na Tursku.

Kad je riječ o konkretnim pitanjima, koja bi se u Milanu imala riješiti, onda se ističe uglavnom ovo: Pitanje Dardanela najprije. U Montreuxu je Turska postigla sporazum o naoružanju Dardanela sa svim silama osim Italije, koja nije htjela da potpiše sporazum, jer je Turska učestvovala u sankcijama zbog Abesinije. Sad bi se ta stvar imala likvidirati tako, da bi eventualno Turska direktno ili indirektno priznala abesinjsko carstvo.

Treba sačekati rezultate milanskog sastanka, da bi se moglo detaljnije govoriti o svemu. Očito je međutim već iz onoga što se do sada znađe i vidi, da taj sastanak predstavlja važan događaj u odnosima Balkana prema Italiji i da će imati indirektnih posljedica i na odnose ostalih članova Balkanskog pakta prema Rimu. Ako znamo kako se drži Grčka prema Italiji, pa ako uzmemo u obzir poznate rumunjske tendencije moramo da pomišljamo na upliv svega toga i na Jugoslaviju.

U povodu milanskog sastanka uporno se piše, da je taj događaj važan i za Jugoslaviju već zato, jer dr. Tevlik Ruđi Aras odlazi iz Italije u Beograd, gdje se sastaje s predsjednikom vlade Milanom Stojadinovićem, da mu referira o svemu i da će preko njega Ciano poručiti dru Stojadinoviću principe, po kojima bi Italija htjela da regulira odnose prema svim balkanskim zemljama, a naročito prema Jugoslaviji. To iznose neki internacionalni listovi. Talijanski listovi, dođuše, sve to ne potvrđuju, ali s naročitim važnošću podvlače to da dr. Aras ide u Beograd da razgovara s dru Stojadinovićem.

Bit će to dakle važna etapa u odnosima Italije i Balkana, a možda i u odnosima Italije i Jugoslavije, ako su tačne kombinacije.

URADNO PRIZNANI POLOM FAŠISTIČNE DEMOGRAFIČNE POLITIKE

Ljubljana, 2. februara 1937. Leta 1926 je imel Mussolini svoj »znameniti« govor, v katerem je pozival Italijo h kar največji plodovitosti in njegovemu govoru je sledila cela vrsta najobsežnejših ukrepov materialne in moralne narave, ki naj uredni njegovo željo. Po velikem kankanu, ki so ga v tem času vprižarjali fašistični listi, in po huronskem kriku, s katerim se je Italija pognala v abesinsko aventuro, češ da je drugače obsojena, da se zaduši v svojih ozkih domačih mejah, je sledilo sedaj razočaranje. Prav ob desetletnici Mussolinijevega govora je moral sam »Popolo d'Italia« priznati, da je fašistična demografska politika doživela pravi poraz. Proti naravi pač ne zmoroje ničesar niti fašistične odredbe in sankcije.

Po podatkih, ki jih je objavila januarska številka »Statističnega mesečnika« (Bollettino mensile di statistica) je tudi pravkar preteklo leto 1936 izkazalo zopet znatno nazadovanje prirodnega prirastka. V tem letu se je namreč rodilo v vsej Italiji samo 955.129 otrok. To je za 34.162 manj kakor v letu 1935. Res je, da je celotno število v letu 1936 umrlih za 4.906 manjše od onega v letu 1935, namreč 582.612 proti 587.518, toda ta razlika nikakor ne more odtehtati padca rojstev. Leta 1936 je znašalo število rojstev 22,2 od tisoč (leta 1935 23,1 od tisoč), število umrlih pa 13,5 (l. 1935 13,7 od tisoč). Prirodni prirastek je znašal tedaj 1936 leta 8,7, v prejšnjem letu še 9,4 od tisoč.

Prirodni prirastek gre v Italiji očitno stalno navzdol. L. 1881 je bilo relativno

Dr. M. Stojadinović O ODNOSIMA SA ITALIJOM

„Kraljevina Italija ima razloga i ima inte resa da s nama živi u odnosima dobrog susjedstva“,

izjavio je pretsjednik vlade i ministar vanjskih poslova dr. Milan Stojadinović

Na sjednici Finansijskog odbora Narodne skupštine održao je dr. Milan Stojadinović, pretsjednik vlade i ministar vanjskih poslova dug govor o vanjskoj politici u kojemu je rekao i ovo:

Na žalost, zemlja smo, koja ima mnogo granica ne samo istočno, i ne samo prema Bugarskoj, koja je naš susjed. Imamo još susjeda na sjeveru i zapadu, i vjerojatno jedan od najistaknutijih, to je

naš susjed na našoj zapadnoj granici, to je Kraljevina Italija.

Necu da vam izlažem historijat tih odnosa, niti da vam izlažem ono stanje duhova, koje je s ove i s one strane Jadranskog mora vladalo dugi niz godina. Ali hoću da vam kažem, da možda za to rdjavo raspoloženje ili za takove odnose ima krivice do mnogo faktora. Vjerojatno, da je jedan do tih faktora i taj, da je Italija možda bila rdjavo obavještena o prilikama kod nas.

Kraljevina Italija ima razloga i ima interesa da s nama živi u odnosima dobrog susjedstva. To isto i mi želimo.

Vidjeli ste, da je prije kratkog vremena zaključen sporazum između Engleske i Italije i, gospodo, vidjeli ste, da se taj sporazum odnosi na

čuvanje teritorijalnih granica na cijelom Sredozemnom moru.

Moram da vam kažem, gospodo da je naša vlada službeno obavještena, da je taj sporazum o tim granicama obuhvatio i Kraljevinu Jugoslaviju

Na taj smo način, gospodo, postali faktor međunarodne politike, da nam se garantuju granice na Jadranu od dvije sile koje nešto u Evropi znače. Zbog toga možemo, gospodo, taj ugovor između Engleske i Italije pozdraviti kao faktor mira u Evropi. Naročito možemo da prihvatimo stoga, što se u njemu u punoj mjeri vodilo računa o interesima Kraljevine Jugoslavije.

Već znate, gospodo, da nam je g. Mussolini pružio ruku pomirenja u svom govoru u Milanu. Smatram, da se nijedna vlada u našoj zemlji ne bi smjela naći koja ne bi primila tu ruku pomirenja. Čekat ćemo, gospodo, da iza tih riječi slijede djela, i ako djela potvrde riječi nemamo nikakvog razloga, da ne stvorimo atmosferu dobrog susjedstva i dobrog prijateljstva.

Zato, gospodo, kada čitate kritike naše vanjske politike, a moram iskreno priznati da je ta kritika vrlo mala, ali ukoliko se čuje iz inostranstva ili ovdje kaže nam se:

Jugoslavija je nešto rezervirana! Jugoslavija šuti! Nešta je hladna! Lijepo i sa ovima i sa onima!

Mislim, da je to zato, što je Jugoslavija balkanska i srednje-evropska sila. Jednim dijelom smo balkanska, a drugim dijelom centralna sila. Želio bih, gospodo, da tu i ostanemo: da budemo među prvima na Balkanu, a ne da budemo među posljednjima u Evropi! Kroz dvije godine uspjeli smo da sačuvamo sva stara prijateljstva. I svi naši savezi ostali su neokrnjeni. A, gospodo, pored svih tih prijateljstva stekli smo i prijateljstvo Velike Britanije. Nikada naši odnosi s tim prijateljem nisu bili tako dobri i tako srdačni, kao što su danas. Vrlo smo dobri, gospodo, i sa Njemačkom. Vrlo smo dobri i sa Italijom. U posljednje vrijeme nas sve drže u Evropi cijene kao faktor i kao element mira u Evropi.

Hoću time, gospodo, da kažem da vodimo politiku, ne zamjerajući se bilo kome, ostavši vjerni starim prijateljima i dodajući njima nove prijatelje pojačavamo time naš položaj u svijetu.

NEUSPEH ITALIJANSKE ŠOLE IN FAŠISTIČNE VZGOJE MED NAŠO MLADINO

Zanimivo poročilo iz goriške okolice

Gorica, januarja 1937. (Agis). — Marsikoga zanima kako je šola in šolsko vzgoje v naših krajih. Teško je seveda podati o tem splošno in izčrpno sliko, ker si kraji med seboj niso popolnoma v enakem položaju. Vendar pa mislim, da bo dovolj, če se omejimo na posamezne predele, ker si tudi tako lahko ustvarimo približno sliko v splošnem.

Prepotoval sem kraje v Goriški okolici in pri tem videl zelo zanimive slučaje. Zanimal sem se zlasti za šolske razmere in videl, da pravzaprav šola sama v teh krajih nima ravno tistega uspeha kod mogoče kaj drugega. Nered, ki vlada v šolah je naravnost klasičen. Otroci prihajajo v šolo z velikimi zamudami in brez vsakega strahu tudi izostajajo iz šole. Učiteljice nimajo nikakega vpliva in ne morejo držati nobene discipline. Učitelj je zelo malo. Ves ta nered je seveda povečan s tem, ker otroci zlasti v nižjih razredih ne razumejo jezika svojih vzgojiteljev in na ta račun si lahko marsikaj privoščijo. Vprašal

sem šolarčka iz drugega razreda, ki je šel s celo uro zamude v šolo, oddaljeno par 100 metrov, če se nič ne boji, ker je tako pozen: »Saj to ni taka reč. Učiteljica se bo malo repenčila in skakala, mi se pa pod klopjo smejemo, saj je ne razumemo«.

Gledal sem tudi, kako otroci pišejo naloge in kako se sploh uče. Videl sem da šolarček iz tretjega razreda ne zna čitati, kar je napisal. Sicer res ni nič čudnega, ker tudi sam nisem mogel razbrati njegove pisarije. Sicer je jasno, da ta način šolanja vzgaja samo popolnoma zaostale ljudi, kar ima lahko katastrofalne posledice. Vendar pa je to, kakor zgleđa, popolnoma v duhu fašizma, ker jih potem lažje zasenčuje in nadomešča to, s svojimi paradami in sličnimi ceremonijami. Vsaj tako izgleda, da je tudi fašističen šolski sistem, ker se zelo malo trudijo, da bi šolstvo dvignili na boljše. Vidi se to še iz tega, ker je fašizem organiziral vse polno organizacij in tečajev, ki se vrše izven šole in kjer ljudem vliva v glavo svojo ideologijo. Če

pa hoče imeti v tem uspehi, mu ni treba imeti prepametnih ljudi pred seboj.

Drugo glavno polje vzgoje otrok so parade. Človek bi si mislil, da imajo vsaj tu večji uspeh kakor v šoli. Toda na lastne oči sem se prepričal, da ni tako. Videl sem otroke, oblečene v razne uniforme z zastavicami in vsem mogočim, v povorki. Najmanjši so vse to gledali nekako preplašeno, večjim pa se je zdelo to že neumno. Mogoče to iz tega, ker je preveč takih komedij in so se otroci že naveličali, čeprav je znano da imajo ravno otroci radi uniforme, parade in slično, na kar je fašizem zlasti računal. Toda vsaka stvar ima svoje meje. Tako so pri eni takih parad ki sem jih doživel v par tednih štiri otroci, ki bi morali kričati: »Duce«, eni vpili »kdurče«, »kduče«, »due« in slično. Starejši ljudje so se muzali in potihlo smejali.

Take in slične slike, ki jih človek opazi, vržejo čudno luč na italijansko šolo, ki je v rokah fašizma.

veliko plodovitost. Padec rojstev gre seveda pred vsem na račun industrijskih centrov in mest.

Rekord v tem pogledu pa ima Trst. V tem mestu, ki šteje okroglo četr milijona prebivalcev, je znašalo število rojstev komaj 13 od tisoč.

Do konca novembra je znašal prirodni prirastek 108 oseb, december pa je tako hudo kosil med tržaškim prebivalstvom, da je celoletno število umrlih gotovo prekosilo letoletno rojstvo. Končni podatki niso bili še objavljeni, toda tržaški listi že računajo s tem dejstvom, da je bil prirodni prirastek v Trstu leta 1936 negativen. Tudi pritok od drugih krajev očitno ni zadovoljiv, kajti število tržaškega prebivalstva je že več let skoro konstantno. V tem se pač zrcali gospodarska stagnacija prej tako cvetočega trgovinskega mesta, ki je sedaj izgubil svoje naravno zaledje in se mora boriti za ostalo dedščino z Benetkami. Napoljem in Genovo. Da bi vsaj na zunaj zbrisali ta

pojav in da ne bi Trst še nižje padel na lestevici velikih mest, se baviyo že s projektom Velikega Trsta, ki naj bi obsegal vse morsko obrežje od Tržiča na severu pa dol do Milj na jugu.

Problem pa je neprimerno težji, da bi se lahko popravil s takimi projekti, ki imajo morda v tem konkretnem primeru še druge, namreč raznarodovalne namere. Tudi dvomimo, da bi se število rojstev znatno dvignilo, ako bi fašistični režim še bolj favoriziral družinske očetje z veliko otrok ter še bolj obremenil samce in zakonce brez otrok.

Neuspeh demografske politike je za fašistični režim tudi hud moralen udarec zlasti po proglašitvi imperija.

Zato si tudi »Popolo d'Italia« zaskrblieno vpraša, ali bo čez dvajset let Italija imela dovolj vojakov, da bo branila imperij.

P. P.

Zašto dolazi do razmimoilaženja?

U posljednje vrijeme opažaju se u nekojim našim emigrantskim organizacijama razmimoilaženja i previranja. Sukobljuju se dva mišljenja, dva suprotna gledišta. S jedne strane ljudi, koji smatraju, da je problem naše emigracije riješen time, što se rad emigrantskog društva ima svesti na to, da oko sebe okupi emigrante u svom okolišu radi međusobnog upoznavanja i potpomaganja, radi razvijanja društvenog života. Na drugoj strani grupa koja smatra, da to nije jedina svrha naših organizacija. Ova druga grupa stoji na stanovištu, da je našoj emigraciji dodijeljena izvesna politička misija, koju mora izvršiti, da smo mi politička emigracija.

Oni iz prve grupe smatraju, da su za svoje društvo postigli uspjeh, ako članstvu pruže što veći niz raznih zabava i sličnih priredbi, da postignu što veći finansijski efekat. Takova društva primaju sve više i više karakter jednog lokalnog zabavnog i te donesle karitativnog udruženja, bez ikakve dublje sadržine. Kod članova nestaje borbenosti. Ono ostaje prepušteno samo sebi, postaje ravnodušno prema svemu, ne interesuje se za emigrantske probleme. Ono se sve više prilagođuje lokalnim prilikama u kojima živi.

Dok jedni ovako, na drugoj strani vidimo emigrante, koji hoće da u emigraciji nastave rad i borbu, koju su započeli i povelj tamo, na terenu. Ova grupa nije zadovoljna sa radom emigrantskih društava iz prve grupe, i zato dolazi do razmimoilaženja. Ova razmimoilaženja dolaze sve više do izražaja, što je napokon i prirodna pojava. Ova druga grupa emigranata ne odstupa od svoje emigrantske ideologije. Smatraju, da je pitanje naše ideologije, koje je bilo predmet raspravljanja na svim dosadašnjim emigrantskim kongresima riješeno. I zaista ovo je pitanje definitivno riješeno na mariborskom Kongresu 1934 godine.

Nazalost, svi ne znaju što hoće naša emigracija i za čim ide. Ima šta više emigranata, koji se ne slažu sa tom ideologijom. Ima ljudi koji našu ideologiju smatraju iluzornom. Nije dakle ni čudo, kad se desi slučaj, ako jedan član na jednom sastanku nabacuje nekoliko svojih misli o toj ideologiji i da ukaže na pravac, kojim valja ići, i ako drugi član dotične uprave na to izjavi: što da se mi bavimo kojekakvim neostvarivim idejama, kada imamo svoja društvena pravila, u kojima jasno stoji, da je cilj našeg društva međusobno upoznavanje i potpomaganje.

Naše goruće pitanje ne razbistrava se samo unutar naših organizacija, već se razbistravanje misli vrši i ličnim kontaktom između emigranata, koji se nalaze u raznim krajevima naše države. Evo, što mi je jednom prilikom pisao jedan, inače poznati emigrantski radnik, sa kojim sam se upoznao jedino putem dopisivanja: »Čini mi se, da dolazi čas, kada ćemo se tražiti... Zbilja, došlo je vrijeme kada će se morati tražiti ovalovni radnici, i mi se tražimo i nalazimo sve više i više. Izmjenjujemo misli i nalazimo se na jednoj te istoj liniji.

Još nekoliko riječi. Emigranti, koji emigrantsku ideju smatraju svojom vjerom, a koji se nalaze na čelu koje naše jednice, ustrajate u radu, nedažite se smesti. Ne obasirite se na neugodnosti, koje ćete zbog toga imati u privatnom životu, u porodici, u službi ili ma drugdje, već ako uživate povjerenje svoje okoline, nemojte klunuti od umora, već radite i dajte sve od sebe. Ako popustite i za dlaku, kajati ćete se, a naša će stvar trpjeti od toga. Najviši interesi naše emigracije zahtijevaju od svakoga pojedinca, da u borbi, jer naš emigrantski rad nije nego borba, bude istrajan, da bude na svom mjestu, u radu neumoran a u borbi neustrašiv.

Istini, gorkoj istini, koja peče, moramo pogledati muški u oči i ne bježati od nje. Moramo uočiti sve rane koje nas peku, sve tegobe koje nas pritišću, sve zapreke koje nam smetaju. Samo tako, uočivši sve to, moći ćemo uspješno povesti borbu koju smo započeli pred 18 godina, a koju ovdje nastavljamo. Ovu borbu moramo završiti pobjedom, jer je na našoj strani Pravda. A Pravda uvijek pobjeđuje! BARBA LUJO

KMEČKA POSOJILNICA V ŠENTIVIŠKI GORI PROPADLA

Strahovit udarec za naše ljudi

Gorica, januarja 1937 (Agis) Poročajo nam iz Šentiviške gore, da je propadla znana Kmečka posojilnica, ki je obstojala in redno poslovala v korist našim kmetovalcem dolgo let. S tem niso prizadeti samo oni, ki so imeli v njej količiki denarja, ker so ga s tem izgubili, ampak vsi člani, katerih je okoli 40 morajo plačati še po 1200 lir, kar znese 16.800 lir, ki so sedaj popolnoma vržene v stran, a marsikdo bo moral radi tega prodati vse kar ima, nekaterim pa bo tudi pognano premoženje na boben. Tako se izvaja sanacija našega zadrugištva.

»ITALIJA PRUŽA RUKU«

Ljubljanski tjednik »Pohod« od 30. januara donosi pod gornjim naslovom ove retke:

V založbi »Demos«, ki je menda lastnina samostojnih Demokratov v Zagrebu, je izšla mala brošura pod geslom »Znači li to poboljšanje položaja Hrvata i Slovenaca pod Italijom?«. Knjižica dokumentarno obravnava položaj naših u Italiji. Žal se iz znanih razlogov u detaljno razpravljajanje ne smemo spuščati.

»L'ECONOMIA NAZIONALE«

PIŠE O RAPALSKOM UGOVORU I IZNOSI

KAKO FAŠIZAM FORSIRA NEKU SPECIJALNU FUNKCIJU ZADRA ZA ITALIJANIZACIJU DALMACIJE

U decembarskom broju poznate talijanske revije »L' Economia Nazionale«, koja izlazi u Milanu pod uredništvom senatora Torvinija piše Oreste Gregorio ovo:

»Kad su u novembru 1920 godine političari, koji su vodili talijansku vladu potpisali dvosmisleni Rapalski ugovor i tako izdali težnje i žrtvu svih naših boraca koji su poginuli u velikom ratu, osjetili smo da je jedna tragična sablja u nesvjesnoj ruci zadala jedan smrtonosni udarac i osakatila i onako bolno tijelo Zadra. Gradu koji je izdržao stradanja iredentizma i rata, data je sloboda, ali su svuda naokolo postavljene naoružane straže, koje su davile svakog kucaj života.

Zadar, politički centar Dalmacije bio je usamljen i odsječen od svoje zemlje. Sve naokolo, na kopnu i na moru bilo je dodijeljeno Jugoslaviji. Granica se pružila nekoliko kilometara daleko od samog grada. Na osnovu ugovora Italija je od dalmatinske teritorije dobila 5737 hektara zadarskog zemljišta i ostrvo Lastovo, 110 milja udaljeno od Zadra.

Prvenstveno političko-upravna funkcija dalmatinskog glavnog grada bila je potpuno zbrisana, zajedno sa skromnom trgovinskom djelatnošću koja se ograničavala na promet sa zaleđjem, tako da je Zadar — odmah poslije ujedinjenja sa Italijom ostao bez trgovine i bez industrije. Ondašnji slijepi vlastodržci, koji se nisu pobrinuli ni da ispituju geografiju prije potpisivanja Rapalskog ugovora, niti su htjeli niti su znali da obezbjeđe novu situaciju Zadra. Oni koji nisu znali za ogorčene talijanske težnje Zadra, nisu htjeli ni znali da vode računa o praktičnim potrebama dnevnog života. Medjutim fašistički režim znao je da riješi ovaj problem. Usprkos malom prostranstvu Zadar je proglašen za pokrajinu. Usprkos odvojenosti od svoje zemlje, Zadar je i dalje ostao neugasivi svjetionik talijanstva, koji obasjava čitavu dalmatinsku obalu.

Zadarska luka proglašena je za slobodnu zonu i dobila pomorske veze sa Trstom, Venecijom, Ankonom i Barijem. Učinjeni su svi potrebni koraci za potpunu privrednu i životnu nezavisnost Zadra.

Oreste Gregorio iznosi, u produženju članka, čitav niz mjera, koje je fašistička vlada preduzela, da bi obezbjedila život Zadru. »Krajnjem kutku talijanske zemlje na Jadranu«. Fašizam je posvetio pažnju održavanju rimskih i venecijanskih spomenika, koji moćno dokazuju romanstvo Zadra i čitave Dalmacije.

Svi srednjoškolski zavodi: gimnazija, licej, tehnička i učiteljska škola, trgovinske i industrijske ustanove bile su proširene i strogo kontrolisane, da bi se privukao što veći broj mladića iz Dalmacije i da bi se tim istim mladima dala intenzivno talijanska naobrazba, pošto su odgovorni ljudi dobro znali, da čuvanje i zaštita kulturnog nasljedja glavnog grada znači u isti mah čuvanje i zaštitu talijanstva čitave Dalmacije.

Živinoreja v Juljski Krajini JE DALEČ POD DRŽAVNO POVPREČNOSTJO

Ljubljana, 2 februarja 1937. Decemberska števila italijanskega statističnega vestnika »Bolletino mensile di statistica« je objavil razvidnico živinoreje. Po teh podatkih je bilo v Juljski Krajini in Zadru dne 19 marca 1930 9.420 konj, 15.670 oslov in 1.720 mezgov, skupno 26.810 kopitarjev, 122.240 goved, 65.590 prašičev, 141.390 ovac in 17.880 koz.

Ako primerjamo podatke za Juljsko Krajino in Zadar s podatki za celotno kraljevino Italijo, pridemo do žalostnega zaključka, da je Juljska Krajina glede živinoreje, in sicer glede vseh njenih vrst daleč pod državno povprečnostjo.

Račun nam namreč odkriva, da je v Juljski Krajini in Zadru po en konj prišel na 104 prebivalce ali na površino 92 ha, dočim je v celotni Italiji prišel že na vsake 50 prebivalcev in na 38 ha. V Juljski

Krajini in Zadru je prišel povprečno po en osel na vsake 63 prebivalce in na 56 ha, v celotni državi na 52 prebivalce in na po en mezeg v Juljski Krajini in Zadru na 570 prebivalcev in na 500 ha, v vsej državi pa na 100 prebivalcev in na 74 ha, po eno govedo v Juljski Krajini in Zadru na 8 prebivalcev ali na 7 ha, v celotni državi pa na manj kakor 6 oseb in na manj kakor 4 ha, po en prašič v Juljski Krajini in Zadru na vsake 15 prebivalcev ali na 21 ha, v celotni državi na 13 prebivalcev in na manj kakor 4 ha po en mezeg v Juljski Krajini in Zadru na 570 prebivalcev in na 500 ha, v vsej državi kor 5 prebivalcev in na manj kakor 4 ha in po ena koza v Juljski Krajini in Zadru povprečno na vsake 55 prebivalcev ali na 49 ha, v celotni Italiji pa že na 24 prebivalcev in na 17 ha.

FAŠISTIČKI KAPELANI U UNIFORMI DOLAZE NA MJESTA NAŠIH ŽUPNIKA U ISTARSKA SELA

Brgud, februara 1937. — Naš župnik koji je bio rodom iz Trnova morao je otići, a na njegovo mjesto poslali su nam jednog mladog milicijskog kapelana koji je k nama došao u fašističkoj uniformi. Prvi njegov akt je bio da zabrani našim mladima pjevanje narodnih pjesama, a djecu je počeo da uči vjeronauk talijanski. Ni to ne bi još bilo ono najgore, ali je taj kapelan počeo djeci za vrijeme vjeronauka govoriti protiv njihovog jezika, a nazivao je sve Hrvate i Jugoslaven divljacima. Djeca ga nisu baš mnogo razumjela, a on ih je tukao kada mu ne bi znali korektno odgovoriti na pitanja. Ne samo djecu, već je i starije počeo napadati taj fašistički kapelan. Sa propovjedaonice je napao roditelje što njihova djeca ne pokazuju velikog in-

teresa za njegove pouke. Jer djeca nisu htjela da idu k njemu na vjeronauk iza kako ih je počeo grditi i tući.

Kada je tako ostao bez djece, pozvao je ovaj kapelan pograničnu miliciju iz Jurani. Milicija je silom odvela djecu u župni stan, ali se sada dogodilo ono što se ni kapelan, a ni dječji roditelji nisu nadali. Kada su milicioneri otišli, djeca su u dvorištu župskog stana navalila kamenjem na kapelana. Ta njihova navala je bila tako silna, da je kapelan okrvavljen jedva utekao u stan i odmah telefonirao po miliciju. Doletiela su tri kamiona milicionera, ali djece nije više bilo. Sada se naš kapelan ne usuđuje niti iz kuće, a čim ima da ide nekamo prati ga uvijek milicija.

TEŠKO RANJEN KRIOMČAR IZ RIJEČKE SLOBODNE ZONE.

Rijeka, februara 1937. — U noći između petog i šestog januara finska patrola je kod Skadanjšćine na »Malim vratima« pucala u neke ljude, navodno kriomčare iz Riječke slobodne zone. Tom prilikom je mecima iz puške teško ranjen jedan čovjek, star oko 50 godina. Ujutro je bio prenesen od finansa u Skadanjšćinu, ali budući da je oko osam sati ležao onako krvav i izranjen na snijegu u noći teško da će ostati u životu. Kasnije su ga odvezli iz Skadanjšćine u nepoznatom pravcu.

ČEHOSLOVAČKI LIST PIŠE, DA SLAVEN U ITALIJI NE SMIJE DA ČITA SLAVENSKE KNJIGE I LISTOVE

Čehoslovački list »Pravo Lidu«, Prag, od 14 januara, donosi slijedeću vijest iz Milana (od Intropresa):

U Sambiasu u Kalabriji izveden je pred deportacioni sud Slovenac Frano Batič, jer je i pored zabrane čitao jugoslovenske knjige i listove.

U nastavku »Pravo Lidu« piše o progonu naše knjige u Juljskoj Krajini i ukazuje na fašistički teror nad kulturom.

*

— Mussolini će otići u Afriku, a tom prilikom će posjetiti i Abesiniju, pišu talijanski listovi.

— 35 ratnih brodova u iznosu od 112.000 tona nalazi se u gradnji u Italiji. Od toga su dva velika linijska broda.

— Municiju za Španiju, piše »Corriere della Sera«, vozio je jugoslovenski parobrod »Vise«, ali direkcija »Oceanije« to odlučno demantira.

BOLESTAN SE VRATIO IZ ABESINIJE I KADA JE TRAŽIO SLUŽBU — ZAHTEJVALI SU OD NJEGA DA PROMIJENI PREZIME.

Zagreb, februara 1937. — Naš mladić Cendak Tomo zvan Cendakov morao je da ide u svoje vrijeme u rat u Abesiniju. Odatle se vratio teško bolestan. Kako je bilo obećano onima koji su se vratili bolesni ili ranjeni iz rata, da će dobiti i invalidnine i državne i općinske službe, tako je i Cendak tražio invalidninu. Nije je dobio. Tražio je službu u općini, ali su mu se sve molbe vraćale neuslišane. Odnajzad je išao lično u Materiju da protestira protiv takova zapostavljanja, a tamo su mu odgovorili da neka prije promijeni prezime, a tek tada da se može nadati službi.

Za Abesiniju je bio dobar i sa hrvatskim prezimenom.

JEDAN TALIJANSKI PREFEKT O POSTIZAVANJU IMPERIJALISTIČKIH CILJEVA U DALMACIJI

Nedavno je u Zadar došlo 140 bolonjskih fašističkih četnika. Interesantna je poslanica, koju je prefekt Bologne Tiengo, uputio g. Spaslanu, fašističkom okružnom sekretaru u Zadru, preko komandanta bolonjskih avangardista, s tim da se isporuči svim zadarskim fašistima:

»Avangardisti! Iz kraja Cezarove Desete legije i Ducea isporučite naš pozdrav mladim drugovima najitalijanskijeg Zadra. Od Cezarskog znaka do lava sv. Marka razapet je jedan veliki duhovni, talijanski i fašistički luk, sa koga je gotov da se odapne, kada bude htio Duce i naredi Kralj Imperator, nepobjedivi polet za osvajanje još uzvišenijih i viših imperijalnih ciljeva.

TALIJANSKA SE ŠTAMPA UZRUJAVA ZBOG KNJIGA DRA ČERMELJA I PROF. ŽICA

NAPADAJ NA »ISTRU«

Zadarski »San Marco« piše: »Fred nekoliko mjeseci izašla je u Ljubljani knjiga dr. Čermelja, odmah prevedena na engleski, o tobožnjim progona jugoslovenskog stanovništva u Juljskoj Krajini. Sada u Zagrebu profesor Nikola Žic objavljuje knjigu o geografiji Istre. U ovoj knjizi profesor se trudi da dokaže, da Istra geografski ne pripada Apeninskom poluostrvu već sistemu Dinarskih Alpi, koje su vezane sa Balkanom. Pošto Tirolske Alpe gravitiraju, uglavnom Bavarskoj, a Primorske Francuskoj Savoiji, Italija bi, prema ovom shvaćanju morala da ima svoje granice ne na Brenneru, Snežniku i Dinarskim Alpama, nego na ivici ravnice oko Pada, Adidaže i Soče. Ipak se slične besmislice štampaju, prevode na razne jezike i rasturaju po svijetu na štetu Italije.

U Zagrebu izlazi i jedan nedjeljni list »Istra«, organ jugoslovenske emigracije iz Juljske Krajine. »Istra« je od prve do posljednje riječi ispunjena mržnjom i klevetanjem Italije.

Metamorfoza fašističnega pozdrava

ZANIMIVA OKROZNICA FAŠISTIČNEGA TAJNIKA

Trst, januarja 1937. — (Agis.) — Fašistično časopisje je prineslo okrožnico generalne tajnika fašistične stranke s ostrim komentarji. V tej okrožnici se razpravlja o zlorabljanju fašističnega pozdrava stegneno roko »alla romana«. Kakor zgete da se je v sami fašistični stranki in med ljudstvom že preneč razneslo mešan s fašističnega pozdrava, ki sestoji v tem da se stegneno roko in tudi prste s pozdravom, ki je danes vojaški pozdrav revolucionarjev v Španiji in sploh socialistov ter levičarjev in ki je zelo sličen fašističnemu pozdravu, le da se stegneno roko s stisneno pestjo. Na ta način je prčelo italijansko ljudstvo izkoriščati to zlobožnost pozdravov v veliki strah fašistov. In izražati na ta način svoje notranje prepričanje. Vsled tega je čutila stranka upravičeno potrebo, da poseže vmes in ogorteno zavrne to izkoriščanje. Pri tej priliki se ugotavlja pomen fašističnega pozdrava na način, ki mora pametnemu človeku zbuditi posmeh. Okrožnica pravi:

»Vsi vemo nekaj let sem, da se fašizem karakterizira nazven in definira svojo osebnost v svetu, v obliki rimskega pozdrava, kakor tudi s črno srajco. Vse druge oblike so bile strogo zavrnjene. Način fašističnega pozdrava je sam po sebi aktiven in delujoč element v zgodovini sveta. V sebi je osredotočil vse važne prirojene ideje zgodovinske, duhovne, moralne, socijalne, ekonomske — in predstavlja osnovne temelje Mussolinijevega režima, njegove osvetožujoče ter rešilne revolucije... Tako je danes v petnajstem letu fašistične revolucije pozdrav s dvignjeno in odprto roko v vseh deželah neovržen znak mussolinijanske Italije. Je identifikacija Mussolinija v duhovnem smislu. Je fašizem. Je ideja in rimska civilizacija, proti ideji Moskve. Je udržitelj, triumf življenjske doktrine proti snoparskim instinktom razkroja in barbarstva, ki se kažejo v pozdravu »zaprito roko«.

Ne bomo se čudili temu, da fašistično časopisje s tajnikom na čelu tako ogorčeno nastopa proti njim nasprotnemu pozdravu, ker je to več kot razumljivo...

Širite »Jadranski koledar«

MOLITVA

KOSOVSKOG OSVETNIKA

Dobri Bože naš, kad si naredio, da dobrota dočeka ispunjava srca svijeta, koji vjeruju u tebe i poštuju zakone tvoje, budi milostiv i blagoslovi želje, napore, djela i žrtve dobrih i zaštiti ih od bijesa i nasilja zlih.

Bože istine, daj da nad zemaljskim carstvom laži, u kome slijepci kod zdravih očiju ne razlikuju ni vječno od prolaznog, ni glavno od sporednog, ni dobro od zla, zablista sunce vječne istine i svijetli put spasenja.

Bože pravde, učini, da pravda tvoja dopuni i ispravi pravdu ljudsku, jer od svireposti zemaljske pravde stradaju, umiru i ginu milijuni nevinih, nejakih i pravednih.

Kralju svemira i vječnosti, kad si zakonom tvojim odredio, da svuda u vasioni vlada savršena sloboda, kao harmonična zajednica reda i zakonitosti, odredi, da se red, zakonitost i sloboda zacare i među ljudima svijeta rasa, boja, plemena, imena i jezika, jer si ti i njihov Tvorac, Zakonodavac i jedini Bog.

Dobri Gospodaru života i smrti i pravedni Sudiji naš, usliši molitvu srdaca, koja ti se mole plamom nesebične ljubavi, podrži ih snagom svoje mudrosti i privedi ih vrelu vječne svjetlosti.

Dr. IVO MOGOROVIĆ.

„ISTRU“ SE MOŽE KUPITI

CELJE — Sečlaček Amalija, Ljubljanska cesta.

DONJA LENDAVA — Trafika Sever Marica.

KRANJ — Trafika Komatar i Trafika Kerč Dragica.

JESENICE — Kolodvorska trafika Nikolavčič.

LJUBLJANA — Uprava »Istre«, Erjavčeva 4a — Knjigarna Glavni kolodvor — Trafika Kmetič, Celovska cesta — Trafika Kušar, Sv. Petra cesta 50 — Trafika »Lokj« — Tobakarna Sever, Šenlburgova — Trafika Mlakar, Glavni kolodvor — Trafika Dolar Ivanka, Dunajska 12 — Trafika Pezdri Franja, Gradišče — Trafika Praprotnik, Prešernova 54 — Kladnik J. trafika, Tyrševa 5. — Mrzlikar Ana, trafika Tavčarjeva 4.

MARIBOR — Knjigarna Sax Hinko, Kolodvorska knjigarna, Maribor 2.

SPLIT — Medjunarodni novinski zavod, Zagrebačka ul. 2. — Petrikov Mihajlo, Narodni trg.

SUŠAK — Trafika Brnčić — Knjižara Banić — Randić Ivana, trafika, Trsat.

ZAGREB — Uprava »Istre«, Masarykova 28 II — Knjižara Marković Zdenka, Glavni kolodvor. — Trafika Orlić, kolodvor Sava. — Redović, trafika, Starčević trg.

SODBE IN OBSODBE

PRED OKRAJNIMI SODIŠČI

V JULIJSKI KRAJINI V LETU 1935

Ljubljana, 2. februara 1937. Pred časom smo na tem mestu obširneje poročali o razsodbah kazenskih sodišč (tribunalov) v Julijski Krajini in pri tem poudarjali izredno težke razmere ki jih je ustvarila nenaravna in krivična državna meja, posebno pa še v tako zvani prosti coni na Reki in v Zadru. Danes hoćemo predložiti čitateljem podatke o razsodbah okrajnih sodišč (pretur).

V Julijski Krajini in Zadru posluje danes osemnajst pretur. Tribunalu v Trstu so podrejene preture v Postojni, Senožečah, Sežani, Trstu in Trzinu, tribunalu na Reki preture v Ilirski Bistrici, na Reki in v Voloskem—Opatici, tribunalu v Pulju preture Cres, Labin, Pazin, Poreč, Pulj, Rovinj, Veli Lošinj in Vodnjan ter tribunalu v Zadru preture v Lastovem in Zadru. Preture tržaškega tribunala spadaju skupno s preturami videmskega tribunala v območje tržaškega prizivnega dvora. Reški, puljski in zadrski tribunali pa so podrejeni sekciji tržaškega prizivnega dvora na Reki. Radi te sodne razdelitve je, kakor smo že v prejšnjem članku o tribunalih omenili, moće kritično presojati samo podatke na področju reške sekcije prizivnega dvora.

V letu 1935 so se vršile pred okrajnimi sodišči, ki so podrejeni sekciji prizivnega dvora na Reki, 2062 postopani, obsojenih je bilo 1564 oseb, in sicer na jećo do 3 meseceve 277 oseb, od 3 do 6 meseceve 320 oseb, od 6—12 meseceve 80 oseb in z jećo nad 1 letom 10 oseb, z zaporom do 1 meseca 296 oseb, od 1 do 6 meseceve 320 oseb, od 6 do 12 meseceve 13 oseb in z zaporom nad 1 leto 4 osebe. Z denarno kaznjio do 100 lir je bilo kaznovanih 169 oseb, od 100 do 1000 256 oseb in z večjim denarnimi kaznima ali globami 33 osebe. V področju reške sekcije prizivnega dvora je bila povprećno vsaka 115 oseba kaznovana od okrajnega sodnika, v vsej Italiji pa povprećno le vsaka 232 oseba. Po številu prebivalcev je reško področje okroglo 0,71% vse države. Številno postopani je dokaj sorazmerno, namreć 0,67%, ne pa število obsojenec, ki znaša kar 0,89%. Delikti in prestopki, glede katerih izkazuje reško področje števila moćno nad 1 letom 10 oseb, za zaporom do 1 meseca javnih organov, prestopki zakona o javni varnosti in ... prosjaćenje. Toliko visoko število deliktov in prestopkov, posebno pa vrsta prestopkov, radi katerih so bile izrećene obsodbe, so znaćilne za razmere v Julijski Krajini in Zadru.

„JADRANSKI KOLEDAR“ JE PRVORAZREDNI ALMANAH — kaže sva štampa, prikazujući naš ovogod. koledar

Mnogi listovi su se osvrnuli na naš ovogodišnji »Jadranski koledar«. Svi listovi podvlaće, da je taj koledar zapravo prvorazredni almanah. Tako ljubljansko »Jutro« od 27. januara veli za tu našu ediciju, da je po svome sadržaju i opremi u stvari almanah emigranata iz Julijske Krajine. U nemogućnosti smo da donesemo sve te prikaze, pa donosimo danas jedino prikaze iz »Slovenca« i »Tribune«.

»JADRANSKI KOLEDAR« BO SLUŽIL VSAKOMUR, KDOR BO ŽELEL DOBITI ALI SESTAVIJATI SLIKU O BLIŽNJI PRETEKLOSTI NAŠIH LJUDI V ITALIJI. PIŠE »SLOVENEĆ«.

»Slovenec« od 31. januara prinaša:

Jugoslavanski emigranti iz Julijske krajine imaju svoj jadranski koledar, ki ga je izdal konzorcij lista »Istra«. Koledar prinaša splošnem današnjem položaju predvsem mnogo pogledov in podatkov zgodovinskega znaćaja na vseh poljih, ki bodo prav služili vsakomur, kdor bo želel dobiti ali sestavljati sliko o bližnji preteklosti naših ljudi v Italiji. Lujo Vojnović je objavil odlomek lastnih zapiskov o politićnih dogodkih in ozadjih glede Istre v času, ko je d' Annunzio izvršil svojo ekspedicijo na Reko. Avtor je v takratnih razgovorih sodeloval. Matko Rojnić pokazuje in oznaćuje ravnopravnost, kakor so jo uživale posamezne narodnosti v Istri pred dualizmom in ob njegovem času. Statistićno podprt so zaključki, ki jih je napravil glede narodnostnih prilik v naši Primorski za časa Avstrije J. P., kjer odkriva zloćine »obćevalnega« jezika. Lep pregled o srednjem in strokovnem šolstvu na Primorskem pred vojno je sestavil in objavil Lavo Čermelj. Prof. Jerko Gršćović poroća o dogodkih na Reki, ko jo je 1862. leta obiskal Strossmayer. Lino Legiša je zajel kos kraškega narećja. Poleg doneskov iz umetnostne zgodovine srednjega veka na vzhodnem Jadranu (arh. Ante Lorenćin), na o Benetćanih — roparji naše svobode (Andrej Gabršćek) in o glagolski knjići v Istri (prof. Ante Šepić) je zanimivih tudi v literarno zgodovinskem pogledu dvojne pisme, ki jih je znameniti istr-

ski škof in narodni buditelj Juraj Dobrila pisal Bleiweislu. Posebno prvo pismo, ki je najstarejši nam znani dokument v knjićevnem, kulturnem in gospodarskem programu Dobrilinemu, ima med drugim tudi tole priznanje velikega škofa: ... naućil sem se nać od Slovencev, da in kako mora ćlovek dejansko ljubiti svoj narod kot kristian, kot ćlovek in zvest podanik. Pisma objavlja Avgust Pirjevec. Se mnogo zanimivih stvari obsega jadranski koledar ki ima v drugem delu tudi beletristické doneske, kolikor motivno pripadajo njegovemu okviru. Med njimi so lepi soneti Janka Samca in prisrćna čakavska lirika Draga Gervaisa.

Uvodno besedo je napisal Rudolf Goluh, ki naroća emigraciji v današnjem položaju, naj stvar poveže s stvarjo demokratskega dela sveta.

»OVA KNJIGA JE KALENDAR SAMO PO SVOJOJ VANJSKOJ FORMI«, PIŠE ŠIBENSKA »TRIBUNA«.

Šibenska »Tribuna« od 30. januara donosi:

»Jadranski koledar« za 1937. godinu. Ovaj odličan kalendar koga izdaje konzorcij lista »Istra« već treću godinu i ove je godine reprezentacija naših emigranata iz Julijske krajine. Ova knjiga kalendar je samo po svojoj vanjskoj formi, odnosno svome kalendarskom delu, a u stvari jedan prvorazredni dokument. Od historijskih ćlanaka do beletristické sve su to dokumentovani prilozi o životu jednog dijela jugoslavenskog naroda. Primorcima je ova knjiga od naroćite važnosti i zato je preporučamo našim cijenjenim ćitaocima. Naručie se kod uprave tjećnika »Istra«, Zagreb, Masarykova ulica.

»DOBROVOLJCI — KLAĐIVARJI JUGOSLAVIJE«

Zanimiva knjiga vojnih dobrovoljcev

V najkraćšem času bo izšla v Ljubljani zanimiva knjiga, ki jo bo izdalo društvo dobrovoljcev pod gornjim naslovom. Knjiga bo toliko bolj zanimiva, ker je skupno delo ljudi, ki so se borili na fronti in sicer objavljajo svoje spomine v njej vsi, od advokata in bojovnika najvišjih ćinova, do navadnega delavca, ki se je boril v prvih jarkih. Delo bo zelo obširno in bo obseglo okoli 500 strani. Ker smo preprićani, da se bo tudi marsikdo od naših rojakov, zlasti številnih prostovoljcev, zanimal za to, opozarjamo torej na zanimivo knjigo, ki bo v najkraćšem času izšla.

Izmed mnogih sestavkov, ki bodo objavljeni, opozarjamo že sedaj na to, da so med njimi kot sodelovalci tudi naši rojaki. Za danes prinašamo iz te zanimive knjige par odlomkov dobrovoljca Antona Habeta, doma iz Črnege vrha nad Idrijo, sedanjega služitelja na ljubljanski univerzi. Bil je ujet in prišel je v Rusijo, kjer se je v Kijevu prijavil kot dobrovoljec, odkoder je bil odposlan v Dobrućko. Iz njegovega obširnega sestavka »Skozi tri fronte in pet ujetništev« prinašamo zanimiv opis spopada z bolgarskimi patroljami 20. oktobra 1916.

»Bilo je zgodaj zjutraj, nekaj ur pozneje pa so Bolgari že navalili na naše postojanke. Desno od nas so bili Rumuni, ki so se začeli kmalu umikati zaradi moćnega topovskega ognja. Ker je bila tako fronta zrahljena, smo se morali umikati tudi mi. Med umikom je bil tovariš Bitenc ranjen v nogo, zadel sem ga na rame in se na vse kriplje trudil, da bi rešil sebe in nje-

ga, zakaj vsi smo vedeli, kaj nas ćaka, če nas ujamejo Bolgari. Ranićenec je bil težak in nisem mogel već napreć. Tovariš mi je prigovarjal, naj ga pustim in naj rešim vsaj sebe. Komaj sem napravil kakih deset korakov, me je že vrgel moćan zračni pritisk granate in šele udarci s pušćkim kopitom so me prebudili iz nezavesti... Zajeli so me Bolgari... Dva konjenika sta mi zadržnila vrv okoli prs in me privezala h konju. Kaki dve uri sta me tako vlekla in me tako napol mrtvega privlekla do komande.«

Kasneje še opisuje kako ga je vojaško sodišće 8. novembra 1917 obsodilo na smrt. Toda cesar ga je pomilostil in bila je odrećena nova razprava, v kateri je dobil 10 let zapore, ki pa naj bi jih odsedel šele po vojni, a svoje zloćine lahko z junaćtvom na fronti opere. Tako je prišel v Videm.

»Već nas je bilo pri neki brigadi, katero smo pošteno okućili s svojim veleizdajstvom.«

Ko tako opisuje svoje dogodovćine, konćuje:

»Prišli so Italijani in spet enkrat sem bil ujet. S kakimi 50 drugimi vaććani sem bil odvećen v Krmin. Na novega leta da 1919 sem pribećal v Ljubljano. Tu me je marsikaj razočaralo. Potem sem bil 13 mesecev na Korošćkem, nazadnje sem pa še brez posla nekaj mesecev stradal v Ljubljani.«

Priporoćamo svojim rojakom da se na knjigo naroće, kar lahko store tudi po naših podupravi v Ljubljani. Knjiga bo stala okrog 100 Din. Agis.

KAKO SU RIJEĆANI BILI PREVARENI

Knjiga Eduarda Susmela o Arnaldu Mussoliniju i njegovom interesovanju za jadranske težnje

Poznatí rijećki fašista i renegat Edoardo Susmel (Šušmel) napisao je knjigu pod naslovom »Arnaldo Mussolini i jadranske težnje«. Ta je knjiga posvećena bratu Benita Mussolinija, koji je, kako znamo, pred nekoliko godina umro. Ta je knjiga puna fraza i ne bi imala da znaći mnogo, kao što stvarno ni sam Arnaldo nije znaćio mnogo za rješenje jadranskog pitanja, kad je to bilo aktuelno. Onda još nije fašizam bio na vlasti.

Ali ima ipak nekih detalja, u toj knjizi, koji su interesantni. To je na pr. ono mjesto, gdje Susmel govori o privrednoj funkciji Rijeke pa kaže:

»U Mussolinijevoj vladi nikla je ideja aneksije i topovski metak od 27. januara 1924 godine okonćao je mućenistvo Rijeke, kojoj je Duce dao žudlenu otadžbinu. Onog dana postala je Rieka ćlan velike italijanske porodice. Rieka je u ekonomskom pogledu bila zakinuta, ali je Duce odmah ohrabrio Rijećane tvrdeći, da će iza politićke pobjede nastupiti ekonomski preporod. On je u Senatu rekao, da osloboćenje ne smije da bude popraćeno biljedom i nevoljom.«

Nije li ovime Edoardo Susmel na neki lijepi naćin predbacio Mussoliniju mizeriju koju osloboćenje Rijeke trpi i upozorio ga na neispunjeno obećanje u Senatu?

RADIO STANICA U BEOGRADU NE SMIJE DA PRIĆA O JUGOSLOVENSKOM JADRANU

»San Marco« piše: »I u programu prošle nedjelje beogradska kratko-talasna Radio stanica ponavljala je, u toku tri sukcesivne večeri, i na ćetiri jezika (francuskom, engleskom, njemaćkom i maććarskom) o Jadranu i jugoslovenskim jadranskim zemljama. Naveće 4. januara, u konferenciji »Naša trgovinska mornarica« velićale su se pomorske vrline jugoslovenskog stanovništva na Primorju i Dalmaciji. U konferenciji se govorilo, da su se venecićanske laćje i turske galiće mnogo i uvijek boćale ovih vrlina (sic!) Naveće 8. januara emitovana je konferencija »Jugoslovenska nacija.« Govornik je najernji tip svojih sunarodnika potraćio ćak u »jugoslovenskoj« Istri.

Beogradska kratko-talasna, radio-stanica, zvanićna ustanova, objavljuje u svome nedjeljnom programu, predavanje nekog profesora Hercega, na francuskom i engleskom jeziku, pod naslovom »Narodna važnost jugoslovenskog Jadrana« i drugo predavanje, isto tako na francuskom i engleskom: »Boćić na Jadranu« (razumije se: jugoslovenskom!). »San Marco« se ćudi jugoslovenskoj drskosti, jer Jugoslavija nema svog Jadrana...

MALE VESTI

— V Postojni so 25. januaria t. l. potrdili okoli 400 otrokom organizacij balile in malih Italijank fašistické legitimacije, kar se je vršilo seveda z velikimi ceremonijami pred vojašnicami.

— V Senožeće se je vrnil iz Amerike neki Štefan Križaj (Crisai) ter videl fašistické »befano«. Takoj je dokazal kako »fašistické institucije zbujajo v vseh obćudovanje in navdušenje« kakor pišejo časopisi ter odrinil 100 lir za pomoćno akcijo.

— Po vsem Gorišćkem je pretećil teden divjalo strahovito neurje s snežnimi meteži, da je bil ustavljen ves avtomobilski promet med Trstom, Gorico, Komnom, Čedadom in Postojno. Tudi vlaki so imeli velike zamude.

— V Gorici je umrl znan profesor Eugen Simonetti zadet od kapi. Bil je fašist od leta 1921 in znan kot skrajno sovraćen našim ljudem.

— Radi tihotapstva dveh krav iz Jugoslavije je bil obsojen Alojz Simić iz Studenega na dve leti zapore, na eno leto nadzorstva in na denarno kazen. S ponarejenimi listinami je prodal kravi nekemu Mihećiću, ki pa je bil oprošćen.

— Prvega februaria se je proslavila v Italiji z velikimi svećanostimi štirinajsta obletnica obstoja milicije. V Rimu so se vršile posebne ceremonije, ki se jih je vdelećilo 14 legij. Temu je prisostvoval tudi Duce.

— Dvaindvajsetletni Ernest Žiga je bil obsojen na dva meseca jeće, ker se ni javil k naboru. Radi istega je bil obsojen Karl Jug, star 25 let, oba sta iz Stanjela, na eno leto težke jeće.

— Radi tihotapstva so bili obsojeni: Franćiska Lapajne, stara 67 let na 1 mesec jeće in 800 lir globe, ker je tihotapila kavo, tobak, saharin in semensko olje. Na isto kazen je bila obsojena Štefanija Črnlogar stara 36 let radi tihotapstva kave in tobaka. Obe sta doma pri Cerknem. Franćiska Petrović je bila obsojena na 500 lir, ker je razpećavala tihotapljene rozine. Doma je iz Čola. Ana Ogrić, stara 34 let s Svete Lucije, stanujoća v Št. Vidu na 410 lir in 14 dni zapore, ker so našli pri njej velike zaloge kave in tobaka. Mihael Trojer, star 65 let iz Grahovega je tihotapil kavo, obsojen je bil na 200 lir globe. Dalje še: Gertruda Groharjeva, Jerica Trojerjeva in Marija Bezić, ker so tihotapile tobak in kavo vsaka na 500 lir kazni in 14 dni zapore.

— Talijanskoj kraljici Jeleni dati će Papa odklikovanje »zlatna ruža«, najveće papinsko odklikovanje. Od VI vijeka do danas podjeljeno je samo oko stotinu tih odklikovanja.

— Obelisk iz Aksuma bić će uskoro kako javljaju talijanski listovi donesen u Rim, zajedno sa statuom iz Adis Abebe koja pretstavlja Judejskog lava.

— Amerićka liga protiv rata i fašizma priredila je demonstracije pred njemaćkim i talijanskim konzulatoma u San Francisku zbog pomaganja generala Franca.

— Pet talijanskih aviona zalutalo je u magli i spustilo se nad vladine poloćaje u Španiji. Piloti su izjavili da ih je vlada poslala u Španiju kao »dobrovoljce«.

— Raške rudokope je posjetio Ras Sejum. S njime je bio i sin bivšeg abesinskog ministra rata Mulugete.

— Strašno razbojstvo u Malom Mlunu dogodilo se 13. pr. mj. U snu su ubijen Josip i Marija Prucar. Karabinjeri su uhapsili Matu Vivodu i njegova sina Josipa i Bajkova Viktora iz Malog Mluna kao poćinitelje tog zloćina.

— Peršić Ana ud. pok. Ivana iz Barbanštine osućjena je u Pulj na 27 godina robije zato što je ubila svojgo nevjestu.

— Pomerski župnik Don Tommaso Franca dobio je specijalni papinski blagoslov zato što je poslao Papi na dar svoju knjigu »L' origine e la evoluzione della vita«.

— U Boljumu je neki dr. Ughi održao seljacima govor o blagodatí fašistićkog rećizma za seljake. Svi seljaci su morali prisustvovati, jer je predavanje održano u okviru sindikata zemljoradnika.

— Rijećki naćelnik je u ime grada darovao novoj podmornici »Rubino« na svećan naćin novu ratnu zastavu.

— On. Farinacci se je proslavil mendoć kot junak v Abesiniji in bil ranjen v roko. To je izkoristil, da se je lahko vpišal v invalidsko društvo. Toda neki oficir, ki je bil prisoten njegovemu junaćstvu poroća v »Giustizia e Libertà« o tem sledeće: S skupino oficirjev je v zaledju pri Desijah on. Farinacci lovil ribe s tem, da je metal v vodo roćne granate. Radi nerodnosti ali neprevićenosti pa ga je ena ranila. Dogodek je opisal min. Clanotu, ki ima pod sabo propagando in tako se je iz tega izćimil velik junaćki podvig Farinaccija nad Abesinci, mesto nad ubogimi ribami, ki so crkavale od njegovih roćnih granat.

— O pravem položaju v Španiji fašistické časopise je malo piše. Na otoku vlada lakota, bolezní in veliki teror. Ni ćudo će so ćesti umori, tatvine in silćno. Pred kratkim je bil ubit nek fašistický centurion, radi ćesar je bilo aretiranih par sto ljudi. Dalje je bil ubit v Palermu Giuseppe Civallo, znaní brutalen fašist. Tudi temu umoru je sledilo par sto aretacij toda brez uspeha. Nad zaprtimi izvajajo najnemogoćnejše naćine mućenja.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

JANUARSKA ŠTEVILKA REVIIJE
»MISEL IN DELO«

Izšla je prva ovoletna številka ljubljanske revije »Misel in delo« s sledečo vsebino:

Samospoznanje A. L. Zalokar: Osnove zdravstvene politike; Dr. M. Klenk: Vpliv stroškov na razvoj kornjunktur A. Lajovic: Pravo, sodobnost in kasacija. Obzornik — dr. Niko Županič (Inko) Španija, Sredozemlje, Balkan — (dr. B. Vrčon) — Notranje-politični pregled (—bv—) — Bolnišnice in zdravstveni pregled (Z); Brezposlenost učiteljskega naraščaja (Inko); Poročila o prevratni dobi na Primorskem (L. Č.) S. Žečević: Siromaštvo Jugoslavije (S. B.) Drobntine.

Revija ureja odbor: dr. Stojan Bajlić, dr. Lavo Čermelj, dr. Fran Spiller-Muys in dr. Alojz Zalokar.

Naročnina letno 60 Din, za pol leta 30 Din, za četrt leta 15 Din. Posamezna številka 6 Din, dvojna 12 Din.

Uredništvo in uprava v Ljubljani na Gosposvetski c. 4. I. kat. Poštnočekovni račun: 16.602

»VJERA I MATERINSKI JEZIK«

Dr. Engelbert Besednjak je objavio u šibenskoj »Socijalnoj reviji« (urednik Božo Dulbilo) raspravu pod gornjim naslovom, koju ćemo u jednom od narednih brojeva prenijeti.

IV. ŠTEVILKA »NAŠEGA RODA«

Izšla je četvrta številka »Našega roda« s sledečo vsebino: Ivan Pregelj: Razglednica, Oskar Hudales: Ubežnik, Ina Skokanova: Trije Kralji, Ivan Primožič: Prevzetna hruška, France Bevk: Dobro delo, Niko Pirnat: Od modela do kipa, Danica Gruden: Davica, Cicibanov rod, Dogodovščina Pečka Rokodelčka, Fran Roš: Miška, Siničke, Volk Spokornik, Doma in po svetu, Kakšno starost doseže človek, Mali smučar, Drobne zanimivosti, Za male gospodarje, Za male gospodinjice, Spominski dnevi, Mladina piše, O mladih kanarčkih itd.

»Naš rod« izhaja v Ljubljani osemkrat med šolskim letom in ga prejema jo naročniki »Mladinske matice«, ki plačajo letno naročnino za list in publikacije »Mladinske matice« Din 22.50, v 9 mesečnih obrokih po Din 2.50.

List izdaja »Jugosl. učiteljsko združenje« — sekcija za dravsko banovino v Ljubljani. Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič. Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Svaki emigrant mora da ima veliki emigrantski

„JADRANSKI KOLEDAR“

Velik izbor štiva. Saradivali najbolji pisci. Mnogobrojne slike.

Ko ga još nema neka ga odmah naruči! - Upozorite na nj svoje prijatelje!

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

USPEŠNO DELOVANJE SOČE-MATICE V LJUBLJANI

Ljubljana, 25. jan. 1937.

Sedemnajsto leto društvenega delovanja pri naši aglini Soči je posebno uspešno, ker ga je blagoslovila tridesetletnica smrti našega pesniškega preroka S. Gregorčiča, ki je vzpodbudila v bratski poštivalni ljubzni vse naše nacionalne delavce z bregov bistre Soče in sinjega Jadrana.

1. Sedemnajsto predavateljsko sezono je otvoril 31. oktobra odlični strokovnjak univerzitetni docent sodnik dr. Bajlić Stojan z veleaktualnim sodobnim problemom »Borba zoper brezposelnost«. Tega zanimivega predavanja so se udeležili mnogi priznani ljubljanski socijalni delavci.

2. Skupna velika prireditelj Soče in Tabora s sestankom slovenskih narodnih noč v obširnih prostorih sokolskega Tabora 7. novembra p. l. se je obnesla nad vse častno za naši bratski organizaciji, ki tekmuje v vzajemnem delu za blagor svojih rojakov pregnanih z rodne grude.

3. Popularni predavatelj profesor dr. Šarabon Vinko je 14. novembra obdeloval zanimivo snov »Vpliv človeka na naravo« na temelju gospodarskega zemljevida, kateremu je človek s svojim socijalnim razvojem in kulturnim razmahom popolnoma preduragal njevanje lice v zadnjih dveh stoletjih na vseh zemeljskih celinah.

4. Proslava tridesetletnice smrti našega vzornega klicarja S. Gregorčiča 21. novembra je tudi bila zelo slovesna in dostojna nepozabnega ljubljence Neodrešene domovine. Pripravljeni skladatelj Zorko Prelovac — naš rojak — je v lepem poljudnem govoru povdarjal krasoto čuvstvenih Gregorčičevih pesmi, ki so obogatile našo glasbo. Oktet ljubljanske Zvona je prepeval lepe materine besede Soškega preroka in spretni recitatorji so dovršeno krasnoslovili bisere njegove »Zlate knjige«.

5. Simpatična ljubljanka japonska gospa Marija Tsuneko-Skuškova je 12. decembra zabavala Sočane s lepim dve uri dolgim predavanjem o Japoncih in Kitajcih.

6. Univerzitetni profesor Maklevec Aleksander je 19. decembra pripovedoval vse sodobno zanimivosti »Rodbine in zakona (braka) v sovjetski Rusiji«.

7. Božičnica naše Soče je pa 24. decembra osrečila 85 ubožnejših družin z mnogimi živili in oblačili ter jim nudila socijalno pomoč z darovi v vrednosti nad 6000 Din. Božično drevesce z mnogimi ljubimi priložnostnimi prizori je razveselilo naše ubožnejše matere in očete z otroki. Marijivi socijalni delavci in poštivalne delavke z aglino Klavrovoro družino na čelu so bili srečni pri tej plemeniti obdaritvi.

Novi odbor »Gorice« v Ptuj

Ptuj, januarja 1937. — Naše društvo primorskih in korotkih emigrantov »Gorice« je imelo v soboto dne 16. januarja 1937. svoj prvi redni letni občni zbor. Zbora se je udeležilo pohvalno število članstva, prisustvovali pa so tudi zastopniki tukajšnjih narodno-ohrabskih društev, g. dr. Salamun Franjo za Sokola, Narodno Odrbano in Udrženje rezervnih oficirjev, ter dr. Breznik Vlado za »Slovensko Stražo« in tov. Kete za bratski društvi »Nanos« in »Jadrane« iz Maribora. Zastopnika dr. Salamun in Kete sta v prirediteljskih besedah želela društvu obilo uspeha.

Bilanca društvenega delovanja je z oslom na kratek obostoj od ustanovitve dne 6./VII. 1936. pa do prvega običnega zbora dne 16. januarja 1937. — torej komaj sedemmesečna doba — pravzaprav zelo zadovoljiva. Dasi vpisivanje članstva še ni zaključeno, vendar ima društvo še 105 članov, v Ptuj in okolici je pa še precej naših ljudi, ki jih bo treba vpeljati in povežati v naše društvo. V glavnem je bil izvoljen dosednji odbor, in sleer:

Predsednik Peric Lojze, podpredsednik dr. Lipič Lovro, tajnik Peček Uroš, blagajnik Kovac Andrej. Odborniki: dr. Remec Alojz, Kofol Milka in Milčič Ivan. Revizorja: Zavadel Miha in Nagelšmid Miloš. Rasodišče: dr. Muha Vladimir, Mohole Zdravko in Rusijan Ambrozij.

Glavna skupština

»Gortan-Bazovica« u Sarajevu

Četvrta redovna, glavna skupština društva »Gortan-Bazovica« u Sarajevu održat će se dne 7 februara 1937 godine u 10 sati u posebnim prostorijama gostione »Burence«, u Aleksandrovoj ulici kod Marijin Dvora sa dnevnim redom:

1. Pozdrav pretsjednika
2. Izveštaj tajnika, blagajnika, soc. otseka i petersko povjerenika
3. Izveštaj nadzornog odbora i podijeljanje apsolutorija
4. Biranje novog odbora
5. Eventualije.

U slučaju nedovoljnog broja članova, održat će se skupština sat kasnije bez obzira na broj prisutnih. Odbor.

8. Silvestrovo so zopet skupaj praznovali Sočani in Taborjani s svojimi mnogimi ljubljanskimi prijatelji v vseh prostorih Trgovskega doma in si voščili srečno leto 1937.

9. Ko smo dovršili obojne jugoslovanske praznike, je opisoval 16. t. m. predsednik Sočinega predavateljskega odseka dr. Ražem Joahim nacionalno delovanje in proslavil spominsko deseto obletnico smrti prezgodaj umrlega dr. Rybafa Otokarja.

10. Dolgoletni strokovni Sočin predavatelj aglini mestni zdravniški svetnik dr. Mis Franta je povedal svoja »Izbrana poglavja iz epidemiologije«. Poljudno nam je predaval o zgodovini proučevanja infekcijskih bolezni, njih prevzročiteljih in prenašanju na okolico.

11. Sočine odeljenje Istarska obitelj je priredila 23. januarja lep zabavni večer. Vsa prireditelj z vso potrebo je bila posvečena lepim običajem in segam tužne Istre ter res moramo prirediteljem poznanim istrskim rodoljubom z dr. Prodanim in profesorjem Bačičem na čelu le čestitati k tej posrečeni domači zabavi.

12. Dne 30. januarja bo predaval zaslužni propagator Jadranske Straže učitelj Pirnat Viktor. Tema »Naša trgovska in vojna mornarica«. To strokovno episkopsko predavanje v preko 100 slikah po vseh naših pristaniščih od Sušaka do Brijuna.

13. Redna mesečna odborova seja naše Soče, dele mnoge dobre stvari svojim potrebnim rojakom s podporami in denarju, obliki in tudi redni dnevi hrani par dijakom iz naših krajev.

14. Tudi v podrobnem socijalnem delu smo imeli par uspehov ker smo nekaterim brezposelnim delavcem priskrbeli stalno zaposlitev in s temi dobri deli bomo nadaljevali do srečnejših dni vseh onih trpinov, ki beže z rodne grude pod silo neugodnih življenjskih razmer. V društveni pisarni na trgu kralja Petra I. Osvoboditelja pomagajo tudi z nasveti, opravičnimi spisi in raznimi dobrotami vsem potrebnim ter neukim rojakom.

15. Zima in še ne definitivno rešena določitev mesta za S. Gregorčičev spomenik je njegovo odkritje zavlekla do prihodnjega poletja in prepričani smo, da bodo častilci našega prerokovega pesnika ljubljence še prispevali za zgradbo spomenika, ki bo v čast nesmrtnemu umetniku pevcu Neodrešene domovine in v ponos vsem nam, ki smo jo morali zapustiti vsled nemile osode, ki pa še ni izrekla zadnje besede.

Tako vrši naša Soča svojo nacionalno dolžnost in uverjeni smo, da bo ta aglini odbor nadaljeval s svojim poštivalnim delom do vedno večjih uspehov... Soški.

Karnevalska zabava »Istre«
Novi Sad

U nedelju, dana 7 februara o. g. u 15 sati priredjuje se za naše članstvo i po njem uvedene geste u prostorijama Željezničkog Doma u Novom Sadu, Trg Carice Milice —

VESELO KARNEVALSKO KO PODNE sa igrankom u karnevalskim kostimima, šaljom poštom i t. d. Jeftin i ukusan bife u vlastitoj režiji. Ulaznice po Din 5.—, porodiće plaćaju dupli ulaznicu bez obzira na broj porodičnih članova. Dužnost je nas svih, da dodjemo, kao i da dovedemo svoje prijatelje i poznanike na ovu društvenu zabavu i time pomognemo društvu. Neka i među nama bude deviza:

SVOJ SVOME!

★

Pošto je već svima poznato, da je društvena kancelarija otvorena svakog radnog dana od 17—19, a nedjeljom od 10—12 sati, umoljavaju se i pozivaju svi članovi, da donesu i uplate društvenu članarinu u društvenoj kancelariji, jer nije moguće, da se svakog i to u »pravo vrijeme« u tu svrhu obidje. Ako ima zaostataka, neka se plati u obrocima. Tom prilikom će se također svakome promijeniti društvena legitimacija u smislu kongresnog zaključka, tako da će svi emigranti u cijeloj državi imati jednake legitimacije. Ovu činjenicu ne treba omalovažavati jer znači veliki napredak u konsolidaciji rada cijele naše emigracije. Za novu legitimaciju plaćat će se svega 2.— Din. — Za vanjske članove raspisane su čekovne uplatnice, kako bi se njima poslužili za podmirjenje članarine. Sve dužnike molimo i pozivamo, da više ne odugovlače sa plaćanjem zaostataka, jer djelokrug društva sve se više proširuje te su društvu zbog toga potrebna sve veća finansijska sredstva. Izmjena legitimacija vanjskih članova uslijedit će poštom. Odbor »Istre« Novi Sad.

3 februara 1887 — God. XVIII.

NAŠA SLOGA

Politički, gospodarski i politički list

Pred 50 godina

GLAS IZ DALMACIJE

Krv nije voda — stara je hrvatska rečenica — a usljed toga neće se časa niti čuditi što se i mi u Dalmaciji iskreno radujemo svakom uspjehu narodne stranke u posestirimi »tužnoj« Istri. Vaš cijenjeni list dolazi u sva iole važnija mjesta naše pokrajine, te se svuda željno čeka i čita, jer nam skoro svaki broj donese po koju utješljivu novost, po koji uspjeh u narodnoj borbi Vašoj.

Od Hrvatah, raztrešenih po raznim pokrajinah, shvaćamo mi Hrvati iz Dalmacije najlaglje Vašu borbu, Vaše jade i nevolje, jer nima tomu dano što smo se i mi imali boriti za iste narodne svetinje, za koje se bore braća istarski Hrvati. Narodni dušmani, koji Vaš danas tlače i dave, gnječili su skoro tu nedavno pod drugim imenom i nas u Dalmaciji. Vaši talijanasi i šarenjaci služili su istim nečistim sredstvi, kojimi su se služili kod nas autonomasi; cilj jednim i drugim bijaše i jest isti, t. j. gospodstvo nad ogromnom većinom naroda naše krvi. Sloboda, koja jim je uvijek na jeziku, imala bi vrijediti jedino za gospodu, a jadni seljaci neka radi, trpi i šuti...

Kamo sreće, da Vam imade bar izvana pomoći — jer simpatijama malo se komu pomaže — kamo velim sreće, da bi Hrvati u ostalih pokrajinah shvatili i uvažili Vaše nesnosno stanje, jadni položaj Istrana brata, te mu po svojim silah u pomoć pritekli...

»HRVATSKI JEZIK U ISTRI MORA IZČEZNUTI«

Iz obćine ročke pišu nam 28 t. m. sljedeće: Ne samo krenuli i šarenjaci, nego i nekoje oblasti u Istri uvrstile su u svoj program među ostale točke i ovu: »Hrvatski jezik u Istri mora izčeznuti« i zbija radi se na sve moguće načine, da uspije ova djavolska točka čim prije Našim narodnim dušmanom radi u prilog u ovih stranah u posljednje vrijeme i žandarmerijska oblast.

Sastanak društva »Istra«
u Zagrebu

Umoljavaju se članovi da bi prisustvovali članskom sastanku koji će se održati u nedjelju 7. o. m. u dvorani »Doma Milosrdas« u Kraljevoj ul. 10 u 10 sati prije podne. Odbor.

Prireditelj društva »Tabor«
v Ljubljani

Društvo »Tabor« v Ljubljani priredi na pusti tork družabni večer v dvorani »Dejavske zbornice«, Vostopina 5.— Din.

Čisti dobilek prireditve je namenjen za vzdrževanje društvenega zavetišča za brezposelne, kjer prejema v zimskih mesecih brezplačno hranu in prenočišče osemdeset rojakov. Pridite, bo prijetno in domače, obenem pa boste podprli dobro stvar.

Veselite u domu Stanka Čoka

Čok Stanko, saradnik »Jadranskog koledara« koji je osam godina izdržao u talijanskim zatvorima, dobio je sina. Njemu i njegovoj gospodji iskreno čestitamo.

»Prosvjetno marijonetsko kazalište« u Zagrebu

davati će u subotu dne 6. o. m. u 15 sati svoju drugu predstavu u kino »Unions«. Prikazivati će se opereta »Snjeguljica«. Cijena ulaznica je Din 2.50 do 9.—. Ulaznice mogu se rezervirati unapred na telefon 62-70. Uprava.

FAŠIZAM I SELO

IV.

LAŽNI SOCIJALIZAM

Nacionalna žica nije dovoljna. Fašizam hoće da bude i socijalizam čak i socijalistički. »I mi smo socijalisti, kaže Hitler, ali nacionalni socijalisti«. Italija i Njemačka razležu se uzvicima »drugovi!« Prvi maj je služben, državni praznik i njemački. Proglašena je »radna obaveza«, makar za paradu. Studente iz gospodskih kuća šalju na selo, da pomognu seljacima za vrijeme žetve. Svaki fabrikant mora da primi po nekoliko radnika više, da bi se prehranili preko zime. Sami ministri skupljaju dobrovoljne priloge za »zinsku pomoć« na raslošnim plesovima berlinske aristokracije. Sam Führer ne prima nikakvu plaću već se izdržava, vrlo sromno, bez žene i bez djece, prihodom od svoje knjige Moja borba, koja je rasprodana u preko milijun primjeraka. Njemačka je zemlja sa velikom socijalističkom tradicijom, to je otadžbina Marxa i Engelsa, Liebknechta i Bebel. Kautskog i Franca Meringa, država gdje je već prije rata socijalistička stranka bila najveća, sa svojih 110 poslanika u Reichstagu. Razumljivo je da jedan veliki pokret nije mogao da ne uzme, makar po formi, socijalističko obilježje! Odatle on crpi veliki dio svoja nage.

Znak je slabosti za fašizam, s druge strane, što mora da uzima na sebe haljinu socijalizma, makar lažnog. U zemljama gdje je živa demokratska tradicija, fašizam se kiti imenom demokracije i parlamentarizma. Mussolini održava u svoje vrijeme izbore za parlamenat, u Madžarskoj sve stranke su po formi slobodne. Austrija mora da vodi računa o socijalističkom Beču: zato njen »Patriotski front« ne prestaje da bude socijalan, i ako kršćansko-socijalan. Fašizam se povija dakle prema vjetru: ma kako bila divlja njegova mržnja prema demokraciji, ma da goni sve vrste socijalista i demokrata, on ipak kradje njihovo ime gdje mu je potrebno, da bi se što bolje prilagodio navikama masa. On se naziva revolucionarnim, u stvari je demagoški.

Njemačka se u ratu proslavila kao zemlja surogata, zemlja gdje se proizvodi odijelo i obuća od papira, brašno od drveta, maslo od bilja. Sada se pojavljuje kao postojbina lažnog socijalizma: nov surogat, velelijep i pompozan, ali bez sadržine, ili bar bez prave sadržine. Surogati nisu mogli da dobi je rat: može se sumnjati da će bolje doći na ovom ratu sa demokracijom i pravim socijalizmom. Mussolini je

sam dugo godina bio socijalist i sindikalist; revolucionar najbolje ocijenjen; on je mnogo naučio od Marxa, još više od Prodhoma i Sorella; pridobio je za svoj pokret veliki broj starih drugova; krupni kapitalisti se dosta tuže na njega zbog teških nameta, — rečju, fašizam u Italiji pokušava da koze budu site i kupus što manje oštećen. Surogat se ovdje teže primjećuje, bar što se tiče industrijskih i drugih gradskih radnika: Mussolini čini sve što može da ih suviše ne ozlojedi. Pa ipak je morao da preduzme abesinsku vojnu ne bi li skrenuo pažnju sa unutrašnjih nevolja, ipak je Francusku i Englesku najbolje uvjerio da mu treba dati Abesiniju kad im je zaprijetio da će u slučaju neuspjeha pustiti da u Italiji bukne revolucija: neka poslije trljaju glavu kapitalističke velike sile... Isti argument je upotrebio i Hitler, ne samo pred njemačkim kapitalistima koje je ucjenjivao sa komunistima, već i pred Engleskom, pred samim Macdonaldom: ako ne ćete mene, rekao je, imat ćete Sovjet! I danas, on neprestano vitla pred očima uplašene evropske buržoazije crvenu maramu boljševizma.

Imamo još bolji dokaz. Ni Mussolini, ni Hitler nisu ništa učinili za seljaka. Fašizam pravi razne ustupke, ne sprovedi reforme; on radi po nuždi, ne po odredjenom programu. Njegova vojska jeste srednja klasa, propala buržoazija, činovništvo sa gospodskim duhom, maskirani »radnici« i »prijatelji naroda«. Radnici su također

ušli u pokret, ali ne iz idejnih, već iz čisto materijalnih razloga, da bi dobili hleba i odijela, revolver i municiju: to nije malo u ovo doba krize i nesigurnosti. Seljaci u opće nisu ušli a nisu pokazali ni neki naročiti otpor: oni ne haju za fašizam, jer ga ne osjećaju dovoljno neposrednim; za njih fašizam ne mari, jer ih se ne boji.

Odmah poslije rata, seljaci su u Italiji uzeli zemlju od veliko-posljednika, razdijelili stoku i sprave, izvršili malu agrarnu revoluciju. Čim je Mussolini došao na vlast, on je povratio staro stanje stvari. A to je stanje strašno za seljake. Na imanja od 1—50 hektara otpada svega jedna četvrtina obradive površine, i to nisu sve seljačka imanja. Ostale tri četvrtine zemljišta zauzimaju imanja veća od 50 hektara, koja niukom slučaju nisu seljačka. Od 6 milijuna i dvjesto hiljada muškaraca iznad deset godina koji se bave poljoprivredom, na svojoj zemlji žive samo 2 milijuna i dvjesto hiljada, dok su ostala 4 milijuna zakupci napoličari (koloni), sluga, najamni radnici (nadničari). Zajedno sa ženskim licima iznad deset godina, sav taj radni odrasli svijet iznosi preko 6 i po milijuna osoba, ne računajući djecu. Ovi brojevi su iz 1931 godine, skoro deset godina poslije dolaska fašizma. Mussolini se grđno reklamirao sa »Bitkom za žito« i sa isušivanjem močvara: za seljake stvarno ništa nije uradio. Ier im nije dao zemlju, čak je oduzeo ono što su sami oteli od vjekovnih isisivača...

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Broj čekovnog računa 36.789. — Pretplata: za cijelu godinu 50.— din., za pola godine 25.— din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku. — Vlasnik i izdavač: Konzorcij »Istre«, Masarykova 28a II, broj telefona 67-80. — Za uredništvo odgovara IVAN STARI, Zvonimirova 48/III. Tisak: Stečajnica Jugoslovenske štampe d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Polanović, Zagreb, Ilca 131.